

Sygn. akt II CSK 170/12

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 24 stycznia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

SSN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

SSA Monika Koba

Protokolant Maryla Czajkowska

w sprawie z powództwa K. K.

przeciwko Polskiemu Związkowi Łowieckiemu w W. oraz Kołu
Łowieckiemu "C." w Z.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 24 stycznia 2013 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 3 listopada 2011 r.,

- 1. uchyla zaskarżony wyrok w części oddalającej apelację w zakresie żądania ustalenia istnienia stosunku członkostwa powoda w Polskim Związku Łowieckim i Kole Łowieckim "C." w Z. i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego;**
- 2. oddala skargę kasacyjną w pozostałej części.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z dnia 24 marca 2011 r. oddalił powództwo o ustalenie wniesione przez K. K. przeciwko Polskiemu Związkowi Łowieckiemu w W. (PZŁ) i Kołu Łowieckiemu „C.” w Z. Ustalił, że powód w końcu 2005 r. pełnił funkcję sekretarza w Kole Łowieckim „C.”, które zostało zobowiązane do zwołania walnego zgromadzenia członków przez zarząd okręgowy PZŁ, na mocy uchwały z dnia 14 grudnia 2005 r., którą uchylono jednocześnie wszystkie uchwały Walnego Zgromadzenia Koła „C.” podjęte w dniu 28 kwietnia 2005 r. Zarząd Koła w dniu 4 stycznia 2006 r. zdecydował, że jego walne zgromadzenie odbędzie się w dniu 25 stycznia 2006 r. Powód odmówił udziału w zwołaniu walnego zgromadzenia członków koła, uznając, że nie jest możliwe zachowanie statutowych terminów. Nadto stwierdził, że decyzja zarządu okręgowego PZŁ nie była trafna i nie ma potrzeby zwoływania walnego zgromadzenia. W styczniu 2006 r. powód przesłał do zarządu okręgowego PZŁ pismo, w którym przedstawił swoje poglądy jako poglądy zarządu koła. Stwierdził w nim, że decyzja o zwołaniu walnego zgromadzenia członków koła była oparta na subiektywnych przesłankach oraz sprzeczna z prawem i obowiązującym statutem. W marcu 2006 r. wystosował do członków koła pismo, zawierające oskarżenia o niekompetencję i arogancję, kierowane przeciwko zarządowi okręgowemu PZŁ. W związku z powyższym przeciwko powodowi wszczęto postępowanie dyscyplinarne. Orzeczeniem Okręgowego Sądu Łowieckiego w Ł. z dnia 9 października 2006 r. uznano powoda za winnego popełnienia czterech przewinień i ukarano wykluczeniem z członkostwa. W wyniku odwołania powoda Główny Sąd Łowiecki w W. uniewinnił go od popełnienia jednego z przewinień, utrzymując zaskarżone orzeczenie w zakresie orzeczonej w nim kary. Powództwo powoda o uchylenie wyroków sądów łowieckich zostało prawomocnie oddalone. W ocenie Sądu Okręgowego powód nie miał interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie istnienia stosunku członkostwa w PZŁ w sytuacji, kiedy upłynął trzyletni okres po wykluczeniu uprawniający powoda do ubiegania się o ponowne przyjęcie w poczet członków. Nadto sąd powszechny nie mógł oceniać, czy rzeczywiście istniały podstawy do wykluczenia powoda, które

przyjął sąd łowiecki, w przypadku, gdy sąd ten działał w granicach prawa. Sąd Okręgowy uznał także, że ustalone okoliczności nie potwierdziły zarzutów powoda o bezzasadnym obwinianiu go i stosowaniu mobbingu przez władze PZŁ, a powód nie ma także interesu prawnego w żądaniu dokonania takich ustaleń.

Apelacja powoda została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego, który podzielił ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji i jego ocenę prawną za wyjątkiem stwierdzenia, że powód nie posiadał interesu prawnego w domaganiu się ustalenia istnienia stosunku członkostwa w PZŁ. Sąd Apelacyjny podkreślił, że w warunkach samorządności stowarzyszeń wybór właściwej sankcji przewidzianej w statucie wobec nagannie zachowującego się członka należy do organów stowarzyszenia. Kognicja sądu powszechnego ogranicza się zaś do sprawdzenia, czy postawiony członkowi zarzut, stanowiący podstawę wykluczenia, jest zgodny z rzeczywistym stanem rzeczy i istotnie stanowi statutową przyczynę wykluczenia. Sąd Apelacyjny przyjął także, że Koło Łowieckie „C.” nie ma legitymacji biernej w sprawie o ustalenie istnienia członkostwa powoda w PZŁ.

Skarga kasacyjna powoda została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego. Zarzucono w niej naruszenia art. 33 ust 6 ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (tj. Dz. U. z 2005 r., Nr 127, poz. 1066 ze zm. - dalej; Pr. łow.) w zw. z art. 45 ust 1 konstytucji i art. 6 ust 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności przez ich błędną wykładnię, prowadzącą do wadliwego uznania, że w sprawach dotyczących utraty członkostwa w PZŁ i kołach łowieckich sądy powszechne nie są uprawnione do badania sprawy merytorycznie, w szczególności dokonywania oceny czy sankcja dyscyplinarna była wymierzona prawidłowo przy uwzględnieniu rodzaju popełnionego przewinienia. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Art. 33 ust. 6 Pr. łow. stanowi, że w sprawach nabycia lub utraty członkostwa w Polskim Związku Łowieckim oraz kole łowieckim zainteresowany może - po wyczerpaniu postępowania wewnątrzorganizacyjnego- dochodzić swoich praw na drodze sądowej. Przepis ten dopuszcza zatem drogę sądową

dla rozstrzygnięcia sporów dotyczących stosunku członkostwa w PZŁ i kołach łowieckich. Możliwe jest zatem domaganie się na podstawie art. 33 ust. 6 Pr. łow. ustalenia istnienia stosunku członkostwa w tym zakresie. Sąd Apelacyjny przyjął zasadnie, że w przypadku takiego powództwa, przewidzianego w art. 189 k.p.c., powód posiadał interes prawny w ustaleniu, że jest nadal członkiem Koła Łowieckiego „C.” oraz członkiem PZŁ, mimo że po jego wykluczeniu na mocy orzeczenia sądu łowieckiego upłynął już okres uprawniający go do ubiegania się ponownie o przyjęcie do PZŁ.

Nie można podzielić natomiast oceny Sądu Apelacyjnego o braku legitymacji biernej po stronie Koła Łowieckiego „C.” z uwagi na sposób wykluczenia powoda i domaganie się przez niego ustalenia istnienia jedynie członkostwa w PZŁ. To stwierdzenie, odnoszące się do treści żądania pozwu jest nieuzasadnione, gdyż powód wyraźnie stwierdził, że domaga się ustalenia, iż jego członkostwo „w Polskim Związku Łowieckim oraz Kole Łowieckim „C.” nie ustało skutkiem” wskazanych przez niego orzeczeń sądów łowieckich. Przesądzało to o istnieniu legitymacji biernej Koła Łowieckiego „C.” w części dotyczącej żądania ustalenia stosunku członkostwa w Zrzeszeniu.

Uzyskanie członkostwa w PZŁ i jednym z kół łowieckich prowadzi do powstania stosunku cywilnoprawnego między członkiem i tym zrzeszeniem niezależnie od więzi organizacyjnych w ramach związku łowieckiego związanych z samym członkostwem i pełnieniem w nim określonych funkcji (w przypadku powoda funkcji sekretarza koła). Istnienie stosunku członkostwa decyduje o istnieniu wskazanego wyżej stosunku cywilnoprawnego. Poddanie pod osąd sądu powszechnego spraw związanych z nabyciem lub utratą członkostwa w PZŁ i kołach łowieckich prowadzi zatem do ochrony stosunku cywilnoprawnego powstającego w wyniku nabycia członkostwa w PZŁ. W tym zakresie art. 33 ust. 6 Pr. łow. gwarantuje zatem „prawo do sądu” w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji, na co zasadnie skarżący zwrócił uwagę w skardze kasacyjnej. Uwzględnienie tej zasady legło u podstaw wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 listopada 2012 r., K 21/11, w którym Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 33 ust. 6 Pr. łow. jest niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji w zakresie, w jakim nie przewiduje wniesienia odwołania do sądu dla członka PZŁ,

wobec którego zastosowano inną karę dyscyplinarną niż utrata członkostwa w związku lub kole łowieckim, gdy przewinienie i orzeczona za nie sankcja nie ma wyłącznie charakteru wewnątrzorganizacyjnego. Brzmienie art. 33 ust. 6 Pr. łow. nie wskazuje jednocześnie w jakikolwiek sposób na ograniczenie kognicji sądu rozpoznającego sprawę dotyczącą nabycia lub utraty członkostwa w PZŁ lub kole łowieckim. Brak jest zatem podstaw do uznania za trafne stanowiska Sądu Apelacyjnego, że z uwagi na zasadę samorządności w funkcjonowaniu stowarzyszeń - odnoszona w rozpoznawanej sprawie do zrzeczenia, którym jest PZŁ - wybór sankcji dyscyplinarnych wobec ich członków należy wyłącznie do organów stowarzyszenia i w razie sporu w tym zakresie rzeczą sądu powszechnego jest jedynie sprawdzenie, czy postawiony członkowi zarzut stanowiący podstawę wykluczenia jest zgodny z rzeczywistym stanem rzeczy i czy stanowi statutową podstawę wykluczenia. Zaakceptowanie tej oceny oznaczałoby w istocie przyznanie członkowi stowarzyszenia jedynie fragmentarycznej ochrony, nieodpowiadającej standardom prawa do sądu. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, przyjęto że prawo do sądu w ujęciu materialnym oznacza możliwość prawnie skutecznej ochrony praw na drodze sądowej. Wypowiadając się na temat standardów dotyczących postępowania dyscyplinarnego Trybunał Konstytucyjny stwierdził zaś, że gwarancja prawa do sądu zostaje zachowana jedynie wówczas, gdy osoba ukarana ma możliwość zakwestionowania w postępowaniu sądowym faktu popełnienia przewinienia dyscyplinarnego, poprawności przeprowadzenia postępowania dyscyplinarnego oraz zasadności wymierzonej w nim sankcji (zob. wyroki TK z dnia 11 września 2001 r., SK 17/00; z dnia 29 czerwca 2010 r., P 28/29 i z dnia 6 listopada 2012 r., K 21/11). Za ograniczeniem zakresu ochrony przysługującej członkom PZŁ na podstawie art. 33 ust. 6 nie przemawia argument związany z samorządnością stowarzyszeń. Art. 17 ust. 1 Konstytucji gwarantuje istotnie stowarzyszeniom funkcjonowanie na zasadach samorządności. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego prezentowane jest jednak stanowisko, że np. wypełnianie przez samorząd zawodowy jego funkcji nie może być pozostawione nieskrępowanemu prawem uznaniu dla korporacji samorządowych i ich organów. Uregulowania wewnątrz korporacyjne muszą być zgodne z regulacjami konstytucyjnymi i ustawowymi, a nad realizacją

tego wymogu powinny czuwać właściwe organy państwowe (por. np. wyrok TK z dnia 1 grudnia 2009 r., K 4/08, OTK ZU nr 11/A/ 2009, poz. 162). Samorządność stowarzyszeń nie powinna zatem ograniczać kognicji Sądów przy rozpoznawaniu sporów poddanych ich właściwości. W takim wypadku może mieć ona znaczenie przy ocenie zasadności czynności podejmowanych przez właściwe organy stowarzyszeń, przy uwzględnieniu pewnej swobody tych ocen, jednakże oceny zasadności tych ocen zupełnie nie wyłącza. W sytuacji, gdy istnieje szczególnie przepis prawa gwarantujący rozpoznanie na drodze sądowej sporu dotyczącego nabycia lub utraty członkostwa w PZŁ brak jest tym bardziej podstaw do opowiedzenia się za ograniczeniem kognicji sądu przy rozpoznawaniu tego rodzaju sprawy. Nakazuje to przyjąć, że w takim postępowaniu sąd rozpoznaje sprawę w granicach objętych żądaniem pozwu, przy uwzględnieniu wszelkich okoliczności, które strony powołały jako podstawę sporu. Wykładnia art. 33 ust. 6 Pr. łow. uwzględniająca powyższe stanowisko nakazuje przyjąć, że kognicja sądu powszechnego obejmowała także ocenę, czy zastosowana wobec powoda kara wykluczenia z PZŁ i Koła Łowieckiego „C.” była odpowiednia do stwierdzonych przewinień. Z tego względu uzasadniona była kasacyjna podstawa naruszenia prawa materialnego, co stanowiło podstawę uchylenia zaskrzonego wyroku na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w części rozstrzygającej o żądaniu ustalenia istnienia stosunku członkostwa powoda.

Mimo zaskarżenia wyroku Sądu Apelacyjnego w całości zarzuty skargi kasacyjnej nie odnosiły się w istocie do rozstrzygnięcia w pozostałej części obejmującej żądanie ustalenia, że władze PZŁ obwinięły go bezzasadnie i stosowały wobec powoda inne formy mobbingu. Zarzuty naruszenia prawa materialnego zawarte w skardze kasacyjnej powoda, związane z twierdzeniem o błędnej wykładni art. 33 ust. 6 Pr. łow. nie dawały podstaw do zakwestionowania oceny Sądu Apelacyjnego, że żądanie pozwu w tym zakresie nie było uzasadnione, gdyż nie odnosiło się ono do ustalenia stosunku prawnego lub prawa lecz ustalenia określonych faktów. Skuteczne zakwestionowanie tej oceny, niezależnie od jej merytorycznej oceny, byłoby możliwe jedynie przy sformułowaniu zarzutu naruszenia art. 189 k.p.c., którego w skardze kasacyjnej nie zawarto.

Skarga kasacyjna w części była zatem pozbawiona uzasadnionych podstaw i w tym zakresie podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.